

SULTAN

V. MURAD'IN PSİKOLOJİSİ

ERCAN ÇAM

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

BİRİNCİ FASIL

I. Doğumu ve Çocukluk Dönemi.....	1
II. Şehzadelik Dönemi.....	2
III. Hükümrânlık Dönemi.....	3

İKİNCİ FASIL

IV. Hastalığının Nedenleri.....	3
V. Hastalığının Belirtileri.....	4
VI. Vükelanın Tedbirleri.....	4
VII. Hal'li.....	5

ÜÇÜNCÜ FASIL

VIII. Valide Şevkefza Sultanın Etkisi.....	6
IX. Çırağan Dönemi.....	7
X. Vefatı.....	8

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

XI. Değerlendirme.....	9
XII. Kaynakça.....	10

ÖNSÖZ

93 Günlük saltanatı, aslında devlet-i ‘aliyye’nin içinde bulunduğu durumu özetler gibiydi Avrupa'nın hasta adam olarak nitelediği Osmanlı İmparatorluğu gerçekten de bu serüvende yorgun düşmüş çareler aramaktaydı. Abdülaziz’in katlinin ardından aranan kan V.Murat olarak düşünülmüş fakat giderek artan rahatsızlığı devlet idaresine engel olmuştur. Tahttan indirildikten sonra birçok siyasi grup tarafından yeniden yönetime getirilmeye çalışılmışsa da, bu girişimlerin hiçbiri başarılı olamamıştır. Hal’inden sonra Çırağan sarayında 28 yıl hapis hayatı geçirmiş ve geride bıraktığı 65 yıllık mazisinde kimi zaman mason kimi zaman deli kimi zamanda veli nitelermelerine maruz kalmıştır. Öyle ki insan ister sultan olsun ister geda şunu unutmamak gerekir yapılan hiçbir şey halet-i ruhiye’den bağımsız değildir. Bu açıdan Sultan V. Murat’ın hayatı, dünya görüşü ve psikolojisi tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Ercan ÇAM

24.09.2024

GİRİŞ

Dehr elinden ey gönül gam çekdüğüne gam yeme
Bunu fikreyle kim almışdur bu dünyadan murad¹

Diyordu Sultan Murat'ın büyük dedesi Muhteşem Süleyman, belki de muradına eremeyen talihsiz Murad'ı için bir teselliydi kim bilebilir. Zorlu zamanlarda feleğin çemberinden geçen Murat, çok şeyler istemiş çok şeyler düşünmüştü daha gençlik zamanlarında “ben Osmanlı Hanedanına bağlı olmasaydım mutlaka mimar olurum” demişti.²

BİRİNCİ FASIL

I. Doğumu ve Çocukluk Dönemi

Murat Efendi, 1840 senesi Eylül ayının 21. Salı günü sabahı saat ikide, Beşiktaş sarayında dünyaya gelmişti. Bu tarihten bir buçuk sene evvel henüz on sekiz yaşındayken Osmanlı tahtına çıkmış olan genç Sultan Mecit, o sırada doğacak olan bu çocuğu büyük bir sevinçle bekliyor ve “inşaallah, Cenab-ı hak muradımı ihsan eder” diyordu. Nihayet çocuk erkek doğmuştu kızlar ağası, hükümdara müjde vermek için, Hünkar dairesine koşmuş ve Sultan Mecit'i hamamda bulmuştu.

Padişah, bu müjdeye son derece sevinmiş derhal bir şey ihsan etmek istemiş fakat o esnada verecek bir şeyi olmadığı için “vah, vah lala şu anda sana bir şey verecek vaziyette değilim. Keşke bana bu saadet haberini vermek için biraz daha bekleseydin. Korkarım ki; evladım, sıkıntılı bir hayat geçirecek” demişti. Bu hadise o zamanın meşhur müneccimlerinin nazar-ı dikkatini celbetmiş ve bunun üzerine şehzadenin yıldızına bakarak “baht ve talihinin yar olmayacağı” ahkamını

¹ İskender Pala, **Muhteşem Şair Muhibbi**, İstanbul, Kapı Yayınevi, 2011, s.56.

² Enver Behnan Şapolyo, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, İstanbul, 1961, s.414.

çıkarmışlardı. Padişahın bundan haberi yoktu sonraları meçhul bir hisle evladına talihsiz muradım demeyi itiyat etmişti.

II. Şehzadelik Dönemi

Murat padişahın ilk evladı olmaktan başka güzel ve cazip bir çocuktu aynı zamanda, zekası da dikkati celb edecek derecede keskindi. Bu da küçük şehzadeye ayrıca bir kıymet ve ehemmiyet atfedilmesine sebep teşkil etmekteydi. Henüz altı, yedi yaşlarında iken onun tahsil ve terbiyesine kitabet ve edebiyatında üstatlıkla iştihar etmiş Ferit Efendi ve İlim, ahlak, zarafet ve nezaketiyle temayüz etmiş olan Gerdan Kıran Ömer Efendi memur edilmişti.

On iki yaşlarına kadar Murat Efendi bu zatlar elinde yetişmiş tahsil derecesinin yükseltilme zamanı geldiğinde Arap lisanının usul ve kavaidini öğretmek için Şeyh Hafız Efendi seçilmiş; sonra da riyaziye dersleri için erkanıharp kaymakamlarından Mustafa Saffet Bey intihap edilmişti. On dört yaşına kadar bu tahsil devresi devam etmiş ve sıra şehzadenin Fransızca öğrenmesine gelmişti bunun için evvela Ethem Paşa sonra da Mösyö Garde bu işi üstlenmişti. Bu arada, Murat Efendinin musikiside ihmal edilmemişti bunun için Guvatelli ve Lombardi isminde iki İtalyan görevlendirilmişti. Babasının imparatorluk dahilinde yaptığı seyahatlere de iştirak etmişti.³

Abdülaziz tahta geçtikten sonra, nispeten Kurbağalıdere'deki köşkünde (Şuanki Marmara Üniversitesi Göztepe Yerleşkesi) serbest bir şekilde yaşamış ve Abdülaziz'in Avrupa seyahatinde ona refakat etmişti. Avrupa usulünde yetiştirilmiş olduğu ve Fransızca da bildiği için Fransa ve İngiltere saraylarında dikkati çekmiş ve Abdülaziz'den daha çok sempati toplamıştı. İngiltere veliahtı VII. Edward ile dost olmuş, onun delaletiyle masonluk teşkilatına girmişti. Osmanlı tarihinde örneği bulunmayan bu olay Sultan Murat'ın Avrupa hükümdarları ve umumi efkar nezdinde büyük şöhret kazanmasına sebep olmuştu. Masonluğu sayesinde edindiği dostlar

³ Ziya Şakir, *Çırağan Sarayında 28 Sene Beşinci Murad'ın Hayatı*, İstanbul, A.T.K.D.,1943, s.15-17.

vasıtasıyla Avrupa fikir hareketlerini kolaylıkla ve devamlı olarak takip etmek imkanı da bulmuş ve bu suretle de, Avrupa'nın usul ve adetlerine ve liberal fikirlerine sahip olmuştu. Tahta çıkınca, memlekete hizmet edebileceği hususunda da inancı tamdı. Babasının ıslahat fikirlerini daha köklü ve daha geniş bir plan dahilinde tatbik etmek tasavvurundaydı. Bu tasavvurları halk arasında ve en çok Genç Osmanlılar nezdinde kendisine büyük şöhret temin etmişti. Bilindiği gibi, Abdülaziz devrinin son yıllarında, imparatorlukta korku, sefalet ve emniyetsizlik hüküm sürüyordu. Murat Efendi artık millet diye ifade edilmeye başlayan halkı seviyordu ve ona hizmet etmek istiyordu fakat bu hususta vükelanın yardımına ihtiyacı vardı. Osmanlı devletinde, bir padişahın şeriat icaplarına göre tahttan indirilmesi için ya küfür işlemiş olması yahut deli olması gerekiyordu. Abdülaziz'e küfür isnat edilemediği için deli olduğu doktor raporuyla değil fetva ile tespit edilmiş böylece Murat Efendi Sultan olmuştu. (muhtellü'ş-şuur, Abdülaziz hal' fetvası 30 Mayıs)⁴

III. Hükümranlılık Dönemi

Sultan Murat devrinde inkılapçı zümre ve muhafazakar zümre arasında çatışma meydana gelmişti. Bu çatışma zihniyet mücadelesiydi, sonucunda bazı kurbanlar verilmişti. Fakat ölenler öldürülenler boş yere ölmüş değildi tıpta bir ilmi keşfe ulaşmak için bazen yüzlerce tavşan üzerinde deneme yapmak gerektiği gibi, bir cemiyetin hayatında da, yeni kıymet hükümlerine ve hakikatlere ulaşmak için denemeler yapmak lazımdı. İnkılapların, hazırlanış ve oluş safhaları böyle denemelerdir. Sultan Murat devri, Türk milletinin tarihinde, hürriyet ve medeniyet fikri yolunda bir denemeden ibarettir.⁵

İKİNCİ FASIL

⁴ İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C:IV, İstanbul, Doğu Kütüphanesi 2011, s. 365-392.

⁵ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C:VII, Ankara, T.T.K., 2011, s.352-367.

IV. Hastalığının Nedenleri

Abdülaziz devrinin son yıllarında saltanat varisliğinde değişiklik şayiaları ortada dolaşmaya başlamıştı. Padişahın, tahta kendisinden sonra, oğlu Yusuf İzzettin Efendi'yi çıkarmaya çalıştığı söyleniyordu. Böyle bir halde veliaht bulunan Sultan Murat, taht üzerindeki haklarını kaybedecekti. Bu korkunun tesiriyle ruhen ve bedenen yıpranmış bu zamanlarda daha çok içkiye yönelmişti. Hüseyin Avni Paşa ile Mithat Paşa'nın Abdülaziz'i hal' etmek için hazırladıkları tertibe dahil oldu. İşte bu andan itibaren son derece endişeli ve korkulu günler geçirmeye başladı. Çünkü tertibin muvaffak olamaması halinde öldürüleceğini muhakkak sayıyordu korku saikasıyla aşırı derecede konyak ve şampanya içmeye başlamıştı. Böylece korku ve alkol akli meleklerinde büyük tahribat yaptı. Abdülaziz'in tahttan indirilmesi hususunda tespit edilmiş tarihin, kendisine haber verilmeksizin bir gün önceye alınmış olması kendi iç dünyasında büyük bir patlama meydana getirmişti nitekim daha biat esnasında sıyrılmalar ve manasız el ve kol hareketleri görüldü.⁶

V. Hastalığının Belirtileri

Abdülaziz'in ölümünün (4 Haziran) yemekte pilav verilirken sofracı tarafından, damdan düşercesine söylenmesi üzerine, son derece müteessir olmuş arkasından titremeye ve ağlamaya başlamıştır. Bu esnada kendisini teselli edecek tek varlık olan annesi de "Bizim halimiz ne olacak? İşte amcanızı öldürdüler" demek suretiyle ıstırabını ve hastalığını arttırıyordu. İşte bu günden sonradır ki Sultan Murad'a bir durgunluk arız olmuştur. Ayrıca dermansızlıktan acı çekmeye başladığı gibi bunalmağa da yüz tutmuş ve bu anlarda dili dolaşarak bakışı yere dikili kalmıştır. Çerkez Hasan'ın Hüseyin Avni Paşa'yı bütün olup bitenlerden sorumlu tutarak öldürmesi (15 Haziran) üzerine sarsılmış olan sağlığı büsbütün bozulmuş

⁶ A.g.e., s.362.

dimağı ve ruhi teŖevvüŖleri geliŖmiŖtir. Vükeladan huzuruna çıkanları öpmeye kalkıŖmıŖ “kan istemem, saltanat istemem” diye bağırarak intihara teŖebbüs etmiŖtir.⁷

VI. Vükelanın Tedbirleri

Bu durum karŖısında padiŖah Cuma namazına çıkamaz oldu. Kılıç kuŖanma merasimi de yapılamadı. Memleketi Hüseyin Avni, Mütercim RüŖtü ve Mithat PaŖalar yönetir olmuŖtu. Sultan Murat’ın durumu umumi efkardan gizli tutulmaya alıŖıldı hatta kendi aralarında konuŖurlarken Hüseyin Avni PaŖa “hanedan içinde en değerlisi buydu bu da böyle oldu” demiŖti bu esnada padiŖahın tedavisine alıŖılıyordu. Sultan Murat’ın veliahtlığı zamanından beri hususi tabibi Kapoleon adında bir İtalyan olduğundan ibtida bu doktor yeni hükümdarın tedavisine memur edildi. Zamanın ilerlemiŖ olan tababetine tamamıyla vakıf olmayan, fakat senelerden beri saray tabipliğinde ve Sultan Murat’ın hususi doktorluğunda bulunarak mevki almıŖ olan Kapoleon, hastanın boynuna ve kulaklarının arkasına yetmiŖ kadar sülük yapıŖtırmak suretiyle padiŖahın bünyesinin sarsılmasına ve fazla kan kaybetmesine neden olmuŖtu.

Avrupa’dan getirilen doktor Pana verdiği raporda (26 Temmuz) ıztırab-ı derundan münbais olarak cümle-i asabiye nin suret-i umumiye de muhtemel olmasından muzdarip olduğunu ifade ederek sükünet verici banyolara girmek ve temiz hava solumak, bahçe içinde gezmek ve mideyi zorlamayacak derecede yemek, uykusuzluğu def etmek için hamız-ı tutya istimal eylemek, velhasıl her nevi müeddi-i ıztırab halattan ictinab ettirmek yolunda müdavata(hastaya bakmak, ilaç kullanımı) devam ile hastalığın yavaŖ yavaŖ ortadan kalkacağını bildiriyordu.(elem-i asabi)

1 Ağustosta Doktor Akif PaŖa ve Kapoleon tarafından verilen müŖterek raporda Sultan Murat’ın aleyhine kıyam olunmuŖ ve menfur olmuŖ tasavvurlar ile olmayan Ŗeyleri görür ve iŖtir gibi zanniyat-ı Ŗedideye kapıldığını hatta bir takım fareler hayal edip ondan korktuklarını belirtirlerken beyin haricinde ki diğer

⁷ Baha Gürfirat, “Bir Rus Yazarına göre V. Murad’ın Hastalığı - Mithat PaŖa’nın Muhakemesi”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, C:II, 1968, s. 42-44.

organların durumunun gayet normal olduğunu hastalığın birden bire ortaya çıkmasının ise alkol ve dehşet veren olaylar kaynaklı olduğunu Hastanın çare bulmasının imkansız olmadığını fakat zamana ihtiyaç olduğunu bildiriyorlardı.

Viyana Üniversitesi asabiye hastalıkları mütehassısı Doktor Laydesdorf tarafından yapılan iki günlük kontrolden sonra hastalığın eski Meksika İmparatoriçesi Şarlot'un hastalığı gibi sinir bozukluğundan ileri geldiğini, illetin tedavisinin imkansız olmadığını ancak uykusuzluktan ve son olayların asap sisteminde yaptığı tesirlerden mütevellit meydana gelen ruhi depresyonun devamlı ve sistemli bir tedavi ile mümkün olduğunu belirtmiştir. (13 Ağustos)⁸

ÜÇÜNCÜ FASIL

VII. Hal'li

Bu rapor, Sultan Murat'ın tahttan indirilmesi için ilmi bir fetva mahiyetindeydi fakat sadrazam Mehmet Rüştü Paşa, buna rağmen tereddüt ediyordu. 25 Ağustosta İngiliz elçisine danışmaya gitti. Elçi, “bu derece nazik bir mesele hakkında kendisinden bir şey beklenmemesi, vatanın selamet ve saadeti için gerekli fedakarlık teşebbüslerine girişilmesi gerektiğini” ifade etti. Bu esnada Ticaret Nazırı ve Abdülhamit'in enişterleri Mahmut Paşa ve Serasker Redif paşa sadrazamı Abdülhamit'in cülusunu temin için teşvik ve tehdit ediyorlardı. 29 Ağustosta, sadrazamın tavsiyesi üzerine Mithat Paşa, Abdülmecit'in dördüncü kadını Perestu Hanım'ın Nişantaşı'ndaki konağında Abdülhamit ile bir mülakat yaptı. Bu mülakatta cülus ve kanun-ı esasi maddeleri görüşüldü. Abdülhamit Osmanlı devletinin iç ve dış durumunun nezaketini takdir ediyordu. Umumi efkar ve Avrupa yeni bir devir beklemekteydi. Ertesi gün hal' ve cülus meselesi vükela heyetinde görüşüldü ve karara bağlandı.

⁸ İ.H. Uzunçarşılı, “Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne ait Rapor ve Mektuplar”, **Bellekten**, C:X, 1946, s. 317-367.

31 Ağustosta vükela, ulema ve rical Topkapı'da kubbe altında toplandılar. Hastalığın tedavisi için Şeriatın talep ettiği müddetin dolmuş olduğuna binaen önceden hazırlanmış fetva okundu. Fetva şeriatın sözü olmakla son sözdü ne takdir ve tahsin ne de tetkik ve tahlil edilemezdi. Bu sebeple, dinleyenlerin bir dua karşısında gösterdikleri sükut bir devrin sonu yeni bir devrin başlangıcı demektir. Artık Sultan Murat mecnun olduğu için tahttan indirilmişti.(cünun-ı mutbık) Netice hırka-ı şerife dairesinde beklemekte olan Sultan Abdülhamite bildirildi. Veliyaht bunun üzerine Babüssaade önünde kurulan tahta çıktı. Hazır bulunanlar başta sadrazam olmak üzere biat ettiler ve Sultan II. Abdülhamit devri bu suretle başlamış oldu.

Bu esnada, sabık Sultan Murat'ın başkatibi Sadullah Bey, efendisine tahttan indirildiğini ve Dolmabahçeden Çırağan sarayına nakledilmesi için yeni padişahın iradesini tebliğ etti buna mukabil Murat hırçınlık gösterdi Çırağan sarayına gitmemek için ayak diredi. Bunun üzerine bir bagaj gibi zorla arabaya bindirildi ve böylece akli tahtta kalarak menfasına götürüldü.⁹

VIII. Valide Şevkefza Sultanın Etkisi

Sultan Murat'ın hal'inden sonra doktorlardan ümidini kesmiş olan Valide Sultan oğlunun manevi cihetten tedavisine çalışmış, bilvasıta hariçten bir takım okuyuculara başvurmuştur; yıldız evrakı arasındaki bir zarf içinde Murat 'ı okutmak, çamaşırlarını tütsülemek, muska takmak suretiyle sabık hükümdarların şifa bulmasına gayret edildiğini gösteren dokuz mektup vardır. Bu mektupların hemen hepsi nefesinden istifade edilmek üzere hamallar kethüdası Hafız Emin Efendi adında birine yazılmıştır.

11 Mart 1877'de gönderilmiş bir mektupta valide sultan "bir haftadır kendi kendine düşünüp haline ağlıyor; görmüş olsanız yürekler dayanmaz, gözünden leblebi gibi yaşlar iniyor ve onunla beraber vacibülvucüt hazretlerine tazarru ve niyaz

⁹ Ahmed Saib, **Sultan II. Abdülhamit ve Saltanatının İlk Yılları**, İstanbul, İq, 2006, s. 3-4.

ediyor lakin haline pek müteessiftir. Anladıkça “ ben kime ne yaptım ki beni böyle muhasara etmişler deyip meyus oluyor” diyor.

Son ve uzunca olan dokuzuncu mektupta Hafız Emin Efendiye yazılmış olup bunda, Murat’ın yemek yiyip iyice uyuduğu, gözüne görünen şeylerin bertaraf olduğu vücutça toplanmaya başladığı fakat büyük abdestini yapmak üzere helaya girip korku ve telaşla dışarı çıktığı için bunun bir çaresine bakılması yazılıp Hasan Baba’nın himmeti de istenmiştir. Mektubun arkasındaki ilave de “mutlaka peri alameti gibi anlaşılıyor kendisi her şeyi yolunda olduğunu istiyor fakat yaptırmıyorlar, korkutuyorlar; fakat hamdolsun gözüne görünen bitti hiçbir şey görünmüyor ve hem kendi kendisine söylenmiyor adeta güzel konuşuyor ama giyinip soyunuyor birde büyük abdestini memşanede edemiyor bu iki kusur olmaz ise bir şeyi yoktur görseniz kendisi pek ala fakat bu kusuru vardır” deniyor.¹⁰

IX. Çırağan Dönemi

Sultan Murat’ın saltanattan indirilmesinden bir müddet sonra biri 1876 Aralıkta diğeri 1878 Temmuzda sabık hükümdarı iki defa kaçırma teşebbüsü olmuşsa da kuvvede kalmış ve bu ikisi arasında Mayıs 1877’de Murat’ı saltanata geçirmek için Ali Suavi Vak’ası meydana gelmişti. Bunun üzerine vehham padişah Abdülhamit Murat’ı daha ziyade sıkı bir kontrol altına aldırmişti; Murat’ın akıl hastalığı sonraları tamamen geçmişse de artık tekrar hükümdar olmak ümitleri kalmamıştır.¹¹

Sabık Sultan, Çırağan sarayında tam yirmi sekiz sene daha yaşamış ve bunun ilk üç dört senesi müstesna olmak üzere diğer seneleri akli başında olarak geçirmiştir. Günlerini piyano çalarak, torunlarına ithaf ettiği besteler yaparak ve onların müzik yönünde eğitimleriyle ilgilenerak geçirdi. 28 yıl süren bu uzun mahrumiyet yıllarında ailesi genişlemekle beraber kayıplar da yaşanmıştır. Çırağan yıllarında iki kızı, sekiz torunu ve Şehzade Ahmed Nihat Efendi’nin oğlu olan torun çocuğu Şehzade Ali Vasıb Efendi dünyaya gelmişlerdir. Bununla beraber Fehime Sultan’ın annesi

¹⁰ Uzunçarşılı, “Beşinci Sultan Murad’ın Tedavisine ve Ölümüne ait Rapor ve Mektuplar”, s. 343.

¹¹ Uzunçarşılı, İrtem, Sakaoğlu ve Küçük’ün eserlerine bkz.

Meyliservet Kadınefendi, kızı Aliye Sultan, torunu Celile Sultan, Selahaddin Efendi'nin ölü doğan iki oğlu ve üç gelini vefat etmiş bu kayıplar eski padişahı derinden sarsmıştır.

Özellikle büyük bir sevgiyle bağlı olduğu annesi Şevkefza Valide Sultan'ın vefatından sonra günlerce kimseyle görüşmemiş, yemek yemeği bile reddederek kederini uzun zaman yaşamış, eski günlerindeki hayata bağlı halinden eser kalmamıştır. Kızı Hatice Sultan'ın Abdülhamit'in damadı olan Gazi Osman Paşazade Kemalettin Paşa ile münasebatını duyması kendini pek müteessir etmiş ve müptela olduğu şeker hastalığını arttırmıştır. Hatta Murat kızı hakkında: “bunu da mı yaptı ? şimdiye kadar ben haysiyetimi muhafaza ettim, benim ölümüne sebep Hatice olacak” demiştir.¹²

X. Vefatı

Sabık Sultan Murat vefatından dört ay evvel hastalanmış hastalığı son zamanlarda daha da artmıştı oğlu Salahattin Efendiye ileride mesul olmaması için hastalığının biraderine bildirilmesini söylemişti. Etfal hastanesi sertabibi İbrahim Paşa hatıratında Sultan Abdülhamit'in gece yarısı kendisini çağırttığını “baksanıza paşa, birader hasta diyorlar, hastalığın ne olduğunu teşhis edip bana sahih haber getiriniz” dediğini ve bunun üzerine eski Sultanın yanına gidip “Efendimiz zahmetiniz nerede bir yeriniz ağrıyor mu ?” dedim. Murad-ı Hamis bu sualim üzerine ağır ağır göz kapaklarını kaldırdı; bir kere yüzüme baktı gayet titrek yavaş ve harfleri uzatarak hayır diye cevap verdi “efendimiz başınız ağrıyor mu? Göz kapaklarını açtı hayır deyip yine kapadı kulağımı kalbinin üzerine koydum; kalp pek seri ve gayet zayıf olarak çarpıyordu diyor.

¹² Semih Tezcan & İsmail İşmen, **İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V**, İstanbul, Mimar Sinan yay., 1998, s. 94.

Sultan Murat İbrahim Paşanın muayenesinden iki gün 28 Ağustos 1905'te şeker hastalığından vefat etti. Merhumun cenazesi Yeni Camii'ndeki çok sevdiği validesinin yanına defnedildi.¹³

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

XI. Değerlendirme

Sultan V. Murad'ın psikolojisini anlamak için, tahtta kaldığı kısa süre ve öncesinde yaşadığı olayların ona nasıl etki ettiğini incelemek önemlidir. Sultan, tahta çıkmadan önce dönemin siyasal baskıları, ailesiyle yaşadığı gerilimler ve özellikle amcası Sultan Abdülaziz'in ölümü gibi travmatik olaylar nedeniyle psikolojik olarak zor bir dönemden geçmiştir. Abdülaziz'in intiharı ya da öldürülmesi konusunda ortaya atılan iddiaların Murad üzerinde derin bir şok etkisi yaratmış olması muhtemeldir.

Murad, tahta geçtiğinde zaten kırılğan bir ruh hali içindeydi. Metinde belirtildiği üzere, yaşadığı yoğun stres ve travmatik deneyimler, onun psikolojik dengesini bozmuş, bu da deliryum ve paranoya gibi ağır semptomlarla kendini göstermiştir. Bu durum, sadece kişisel zayıflıklarından kaynaklanmamaktadır; aksine, çevresel faktörler ve içinde bulunduğu politik atmosfer de ruh sağlığını olumsuz etkilemiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nde taht kavgalarının ve saray içi entrikaların getirdiği güvensizlik, Murad'ın iç dünyasında daha fazla kaygı yaratmıştır.

Murad'ın tahttan indirilmesinde psikolojik rahatsızlıkları önemli bir rol oynamıştır. Tıbbi raporlarla belgelenen bu rahatsızlıklar, onun Osmanlı Devleti'ni yönetemeyecek durumda olduğuna kanaat getirilmesine yol açmıştır. Ancak burada dikkate alınması gereken bir başka unsur da, Sultan'ın ruhsal çöküşüne saray içindeki çevrelerin ve devlet adamlarının nasıl katkıda bulunduğudır. Taht üzerindeki baskılar, Murad'ın psikolojisini daha da kırılğan hale getirmiştir.

¹³ Şakir, *Çırağan Sarayında 28 Sene Beşinci Murad'ın Hayatı*, s.231.

Sonuç olarak, Sultan V. Murad'ın ruh sağlığı, hem kişisel hem de çevresel faktörlerin etkisiyle büyük bir bozulma yaşamıştır. Tahta ıkışı öncesinde yaşadığı travmalar, saltanatın getirdiği stres ve saray içi entrikalar, onun ruhsal sağlığını derin bir şekilde etkilemiş, bu da saltanatının son bulmasına yol açan başlıca etmenlerden biri olmuştur.

KAYNAKÇA

ÇELİK, Hüseyin, “Sultan V. Murad ile İlgili İngiliz Gizli Belgeleri”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, sayı 7 (1993), s. 173-181.

DANIŞMEND, H. İsmail, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, cilt IV, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2011.

ELLIOT, S. Henry, **İntihar mı imate mi ? Yahud Vak’a-yı Sultan Aziz**, Kitapçı İlyas, İstanbul, s. 32-33.

GÜRFIRAT, Baha, “Bir Rus Yazarına göre V. Murad’ın Hastalığı ve Mithat Paşa’nın Muhakemesi”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, II/11 (1968), s. 42-45.

İNAL, M. Kemal, **Son Sadrazamlar**, cilt III, İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul 1942.

İRTEM, K. Süleyman, **Sultan Murad ve Ali Suavi Olayı**, Temel Yayınları, İstanbul 2003.

KARAL, E. Ziya, **Osmanlı Tarihi**, cilt VII, T.T.K., Ankara 2011.

KÜÇÜK, Cevdet, “Murad V”, D.İ.A., İstanbul 2008.

SAİB, Ahmed, **Sultan II. Abdülhamit ve Saltanatının İlk Yılları**, Iq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

SAKAOĞLU, Necdet, "Çırağan Olayı", İstanbul Ansiklopedisi, cilt II, s. 501-503, Tarih Vakfı yay., İstanbul 1994.

ŞAPOLYO, E. B., **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Tan yay., İstanbul, 1961.

ŞAKİR, Ziya, **Çırağan Sarayında 28 Sene Beşinci Murad'ın Hayatı**, A.T.K.D., İstanbul 1943.

TEZCAN, S. Semih & İŞMEN, İsmail, **İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V**, Yenilik Basımevi, İstanbul 1998.

UZUNÇARŞILI, H. İsmail, "Ali Suavi ve Çırağan Sarayı Vak'ası", *Belleten*, cilt 8, sayı 29 (1944), s. 71-117.

UZUNÇARŞILI, H. İsmail, "Beşinci Murad ile Oğlu Salahaddin Efendiyi Kaçırarak için Kadın Kıyafetinde Çırağana Girmek İsteyen Şahıslar", *Belleten*, cilt 8, sayı 32 (1944), s. 589-597.

UZUNÇARŞILI, H. İsmail, "Beşinci Murad'ı Avrupa'ya Kaçırma Teşebbüsü", *Belleten*, cilt 10 (1946), s. 195-209.

UZUNÇARŞILI, H. İsmail, "Beşinci Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne ait Rapor ve Mektuplar", *Belleten*, cilt 10 (1946), s. 317-367.

UZUNÇARŞILI, H. İsmail, "V. Murad'ı Tekrar Padişah Yapmak İsteyen K. Skaliyeri-Aziz Bey Komitesi", *Belleten*, cilt 8 (1944), s. 245-328.